

ANO Augstā komisāra Bēgļu jautājumos Ziemeļeiropas reģionālā pārstāvja vizīte Tiesībsarga birojā

Rīga, 2018. gada 10. maijs

Pašreizējā patvēruma meklētāju, bēgļu un personu ar alternatīvo statusu situācija Latvijā.

No 1998. gada līdz 2017. gadam Latvijā starptautisko aizsardzību lūguši 2513 patvēruma meklētāji. Bēgļa statuss ir piešķirts kopumā 157 personai, savukārt alternatīvās aizsardzības statuss – 514 personām. Eiropas Savienības pārvietošanas programmas ietvaros uz Latviju šobrīd ir pārvietotas teju visas personas. No statistikas datiem izriet, ka patvēruma meklētāju galvenās izcelsmes valstis bijušas Sīrija, Vjetnama, Krievija, Eritreja.

Raksturojot bēgļu un personu ar alternatīvo statusu ieguvušo personu situāciju Latvijā, jāatzīmē, ka reālās problēmas statusu ieguvušo vidū identificēt apgrūtina fakts, ka lielākā daļa bēgļu valsti pamet un dodas uz Zviedriju, Somiju, Franciju vai Vāciju. Identificētās grūtības to personu vidū, kas ir palikušas valstī, saistītas ar dzīvesvietas atrašanu un nelielo pabalsta apjomu pamatvajadzību apmierināšanai. Pirms trim gadiem tiesībsargs optimistiski uzlūkoja mentoru pakalpojumu ieviešanu, tomēr šobrīd starp Sabiedrības integrācijas fondu un biedrību “Patvērums Droša māja” ir izveidojies konflikts un nav skaidrs, kurš turpinās mentora pakalpojuma sniegšanu un vai šai iniciatīvai būs attīstība nākotnē. Tiesībsargs sarunās ar Iekšlietu ministriju un Labklājības ministriju uzsvēra mentoru nepieciešamības nozīmi, un saņēma atbildi, ka pēc aprobācijas laika tiks vērtēts, vai, kādā veidā un kādā likumā nostiprināt mentoru statusu un pienākumus.

Kopš 2007. gada, kad tika apstiprināts pirmais Latvijas Republikas tiesībsargs un darbu uzsāka Tiesībsarga birojs, līdz 2018. gadam iesniegumu skaits no patvēruma meklētājiem un starptautisko aizsardzību saņēmušajām personām (bēgļiem un personām, kas ieguvušas alternatīvo statusu) bijis neliels, kopsummā 70 iesniegumi. Tomēr nelielais skaits nenozīmē, ka valstī patvēruma meklētāju un starptautisko aizsardzību saņēmušo personu tiesību ievērošanas aspektā viss ir nevainojamā kārtībā. Izskatot šīs sūdzības, neskatoties uz to nelielo skaitu, sistēmiskas problēmas netika identificētas. Iemesls, kādēļ patvēruma meklētāju un bēgļu iesniegumu skaits ir tik niecīgs, pirmkārt, ir saistīts ar to, ka kopējais patvēruma meklētāju skaits, kas lūguši piešķirt bēgļa vai patvēruma meklētāja statusu Latvijā un saņēmuši pozitīvu lēmumu, ir bijis neliels.

Otrkārt, nelielais iesniegumu skaits ir saistīts ar pašu patvēruma meklētāju, bēgļu un alternatīvo statusu saņēmušo personu pasivitāti vai informācijas trūkumu par iespēju meklēt palīdzību Tiesībsarga birojā.

Veids, kā mēs līdzās saņemtajiem iesniegumiem spējam identificēt problēmas, kas skar starptautisko aizsardzību lūgušo personu cilvēktiesību aizsardzību valstī, primāri ir ar monitoringa vizītēm uz patvēruma meklētāju centriem un patvēruma meklētāju aizturēšanas centriem, otrkārt – veiksmīga sadarbība ar nevalstiskajām organizācijām, kas specializējas darbā ar patvēruma meklētājiem un bēgļiem, kā arī sadarbība ar starptautiskajām organizācijām, tādām kā IOM, Starptautiskā Sarkanā Krusta un Sarkanā Pusmēness organizācijas nacionālā biedrība, biedrība “Patvērums Droša māja”.

Ja īsumā mēģinātu raksturot agrāk Tiesībsarga birojā saņemtās sūdzības no patvēruma meklētājiem, bēgļiem un alternatīvo statusu saņēmušajām personām pēc tēmām, tad nenoliedzami vadībā izvirzās sūdzības par atteikumu piešķirt patvērumu, tad seko sūdzības par sadzīves apstākļiem izmitināšanas un aizturēšanas centros, pieeju sociālās palīdzības un sociālā nodrošinājuma sistēmai, tad seko veselības aprūpes un pieejas darba tirgum jautājumi, un visbeidzot - bērnu tiesību aizsardzība un diskriminācija.

Latvijas redzējums par starptautisko notikumu attīstību gan Eiropas Savienības līmenī, ieskaitot Kopējās Eiropas patvēruma sistēmas (Common European Asylum System) darbību, gan globāli, īpaši saistībā ar diskusijām par ANO Globālo bēgļu kompaktu (Global Compact on Refugees)

Situācija pasaulē ir nemierīga, un tas rada bažas par iespējamo bruņoto konfliktu eskalāciju. ES pārvietošanās kvotas apstiprināšana bija Latvijā ļoti pretrunīgi vērtēts jautājums ar lielu atsevišķu politisko partiju iebildumiem gan attiecībā uz lielāka skaita patvēruma meklētāju uzņemšanu, gan palīdzības apjomu.

Ja Latvijai būtu jāuzņem vēl lielāks skaits patvēruma meklētāju, tiesībsargs pieļauj, ka tas radītu lielāku spriedzi sabiedrībā. Īpaši sāpīgs ir jautājums par nelielu pabalstu apmēru starptautisko aizsardzību saņēmušajām personām, kas nespēj segt visas viņu pamatvajadzības. Minēto faktu tiesībsargs secināja 2011. gada pētījumā, un arī šobrīd situācija nav uzlabojusies.

Tiesībsarga rīcībā nav informācijas par ANO Globālo bēgļu kompaktu, tādēļ mēs labprāt iegūtu plašāku informāciju par šo iniciatīvu.

Iespējas, kā uzlabot Latvijas un UNHCR Reģionālās pārstāvniecības Ziemeļeiropā sadarbību

Viena no pēdējām lietām, kas nonāca mūsu redzeslokā, bija saistīta ar pilsonības maiņas iespēju bēgļiem un personām ar alternatīvo statusu. Tiesībsargs ir konstatējis, ka bēgļiem no atsevišķām valstīm ir apgrūtināta izvešana no pilsonības izcelsmes valstīs, kas padara neiespējamu pilsonības maiņu. Iespējams, ka šis jautājums būtu jāapspriež augstākā līmenī, kā risināt jautājumus, ja izcelsmes valstis atsaka vai apgrūtina starptautisko aizsardzību saņēmušo personu izvešanu no pilsonības.

Mēs esam vienmēr priecīgi par UNHCR reģionālā biroja rīkotajām mācībām, tādēļ, iespējams, būtu lietderīgi identificēt to problēmu loku, kur apmācības būtu nepieciešamas. Tiesībsargs ieteiktu apmācību par pilsonības maiņas jautājumu, pirmkārt, otrkārt, jēgpilni būtu sarīkot apmācību bāriņtiesu pārstāvjiem un potenciālajām audžuģimenēm par labāko praksi (problēmām, izaicinājumiem, risinājumiem), uzņemot valstī starptautisko aizsardzību saņēmušas nepilngadīgās personas bez pavadības.